Redaktorės žodis

Mums irgi pavyko!

Štai ir baigėsi bene svarbiausias dvyliktokų kūrybos, gebėjimų, bendravimo, susikalbėjimo ir dvylikos metų menų mokykloje mokslo įrodymas.

Čiurlioniukų opera – kasmetinis mokyklos abiturientų renginys, kurio metu publikai pristatoma pačių moksleivių pastangomis pastatyta opera – nuo pirmo iki paskutinio takto: muzika, šokis, libretas, scenografija, režisūra. Nuo 1974 m. statomos operos garsėja ne tik Vilniuje, bet ir visoje Lietuvoje. Kiekvienais metais mokyklos Šokio teatro salė lūžta nuo žiūrovų antplūdžio. Tūkstantis kvietimų į tris spektaklius elektroninės registracijos metu išgraibstoma per 10 minučių.

2023 m. vasario 10-12 dienomis mokyklos šokio teatre skambėjo jau 49-toji čiurlioniukų dviejų veiksmų opera pagal 1967 m. Juozo Grušo parašytą tragikomediją „Meilė, džiazas ir velnias “. Ši kaip ir kitos 48 operos paliks pėdsaką mokyklos istorijoje. Kokia ji buvo? Į šį klausimą atsakysime kiekvienas sau...

Atlėgus premjeros jauduliui, išgirdus begalei nuomonių ir grįžus į įprastinį mokyklos gyvenimą, šiandien kalbiname tuos, kurie buvo „įsprausti“ į kūrybinės komandos rėmus. Kad ir kiek buvo žaibų, barnių ar aštresnių žodžių, bet bendra kūrybinio darbo atmosfera mumyse liks amžinai.

Nuoširdžiai
Sofija Varkulevičiūtė

49-osios čiurlioniukų operos kūrimo, statymo ir užbaigtumo procese svarbiausias žmogus yra projekto vadovas. Šiemet šias pareigas vykdė ir pateisino Rugilė Juknevičiūtė. Ją kalbina Sofija Varkulevičiūtė.

Kas buvo sunkiausia ir įdomiausia statant operą?

Rugilė Juknevičiūtė: Operos kūrybos procesas yra ypatingas. Visa opera yra daugybės žmonių darbo vaisius, visų menų sintezė. Manau, kad mums sunkiausia ir buvo suprasti, kad vienintelis būdas pasiekti rezultatą – rasti kompromisą. Buvo situacijų, kai vieni dėl kitų turėjome paaukoti savo darbą, nusileisti, neįgyvendinti savo idėjų, kažką išbraukti, perrašyti. Taip teko suvokti, kad žingsnis atgal tau, kažkam (o ir pačiai operai) reikš žingsnį į priekį. Daug laiko ir kantrybės reikalavo ir susitikimų planavimas, nes rasti visiems tinkamą laiką būdavo beveik neįmanoma. O jie mums buvo tokie reikalingi...

Man asmeniškai iššūkių kilo ir su autorinėmis J. Grušo knygos teisėmis. Teko daug ir sunkiai paplušėti ieškant paveldėtojų, tuomet su jais susisiekti ir susitarti. Pamenu, kaip nenorėdama kelti panikos, kūrybinei komandai apie šį sudėtingą procesą ir neaiškią jo baigtį nepasakojau, tad jų darbas ir kūryba nestojo. O man teko su didele atsakomybe ryžtingai kovoti, nes operos kūryba jau buvo sėkmingai įsibegėjusi.

Koks buvo rėmėjų požiūris į čiurlioniukų statomą operą, atsižvelgiant į tai, kad ją stato moksleiviai?

R. J.: Žmonės, nesusidūrę su mūsų mokykla, neįsivaizduoja kokio masto kūrinį mes ruošėmės sukurti, dėlto įvairioms įmonėms buvo sudėtinga papasakoti, aprašyti koks ypatingas ir, tiesą sakant, ne „mokyklinio“ lygio renginys yra čiurlioniukų opera. Tačiau palaikymo ir paramos gavome dosniai. Bent kartą susidūrę su šiuo renginiu, žmonės nelieka abejingais. Labai stebino žmonių noras prisidėti, tikėjimas, kad mūsų kūryba yra prasminga ir reikalinga.

Severija Bareikytė kalbina operos režisieres Alvę Skauronaitę ir Barborą Bareikytę.

Kodėl „tapote“ režisierėmis?

Alvė Skauronaitė: Jau esu turėjusi režisūrinės patirties projektuose, todėl ir dvyliktokų operoje norėjosi prisidėti būtent taip – darant tai, kas man patinka, ką suprantu. Pernai buvau vienoje organizatorių komandoje ruošiant dvyliktokų Krikštynas ir Paskutinį skambutį. Tuo metu susipažinau su daugeliu kitų specialybių moksleiviais. Tai ir padrąsino siekti režisierės pareigų, nes žinojau, kad dirbsiu su pažįstamais žmonėmis. Labai norėjau prisidėti prie operos kūrimo būnant daugiau nei scenografe, kostiumų dizainere ar dar kitaip, kaip įprasta „dailiokams“, labiau prisidėti prie bendro vaizdo, pačios minties ir idėjų.

Barbora Bareikytė: Nuo mažens daug laiko leisdavau teatre, tad jau nuo tada stebėti procesą iš arti buvo labai įdomu. Norėjau prisidėti prie šios gražios mokyklos tradicijos ir manau, tai puiki galimybė išbandyti savo jėgas, labiau pažinti save, žmones, suprasti su kokiais iššūkiais susiduria režisieriai.

Kaip manote, kuo ši opera yra išskirtinė?

A. S.: Manau, ši opera išsiskiria tuo, kad nepabijojome įgyvendinti J. Grušo knygoje aprašyto paauglių gyvenimo, žiaurumo, o tuo pačiu leidome sau interpretuoti ją savaip, ypač antrame veiksme. Labai džiaugiuosi, kad sugebėjome knygos turinį perteikti taip, kaip mums atrodė bus geriausiai mūsų kuriamai operai, tokiai, kokią matyti norime mes patys – su šviesa ir viltimi pabaigoje.

Jei kalbėti apie muziką ir šokį, opera išsiskyrė ne tik tuo, kad joje skambėjo mums įprasta klasikinė muzika, bet pirmą kartą išgirdome džiazą, kurį lydėjo ir džiazo šokiai. Tai, manau,labai pagyvino kai kurias operos scenas ir bendrą kūrinio vaizdą.

B.B.: Opera buvo išskirtinė tuo, kad libretą ir muziką kūrėme patys. Manau, tai labai prasminga ir gražu. Taip pat galima pasidžiaugti, kad visi solistai buvo čiurlioniukai!

Kas buvo sunkiausia atliekant šias pareigas?

A.S.: Be įprastų problemų – nesutarimai, nesusikalbėjimai, techninės kliūtys – man sunkiausia buvo suprasti muziką ir muzikinę kalbą. Neturiu jokio muzikinio išsilavinimo, tad negalėjau sekti partitūros, padėti solistams ar klausant muzikos atsakyti į šokėjų klausimus. Jei šiandien reikėtų apsispręsti būti operos režisiere, tikriausiai paklausčiau savęs „ar tikrai tai yra teisingas sprendimas?“ Man pačiai buvo labai sunku. Nesuprantant ką atlieka solistai, sunku pasakyti ką tuo metu turi daryti scenoje esantys kiti atlikėjai (kompozitoriams įkyrėjau iki gyvo kaulo). O nuo to priklausė bendras operos vaizdas, už kurį buvau atsakinga. Tačiau niekada nesigailėjau šio sprendimo. Tai buvo puiki pamoka! Esu dėkinga choreografų trijulei, kurie labai palaikė mane, skatino atkreipti dėmesį į vienas ar kitas detales bei judėti pirmyn.

B. B.: Jei atvirai, buvo daug iššūkių. Reikia mokėti išklausyti kitus, gebėti bendradarbiauti, planuoti laiką, pagarbiai išsakyti kritiką ir dar daug daug kitų dalykų. Tačiau manau, kad sunkiausia buvo apimti visumą. Kyla daug įvairių idėjų, tačiau jas sudėti į vientisą kūrinį – operą – labai sunku. Labai stengėmės, daug dirbome ir turėjome gražų laiką kartu. Manau, tai svarbiausia.

Urtė Kretkovskytė kalbina operos libreto autores Rimgailę Šegždaitę ir Mariją Normantaitė.

Kokie momentai buvo sudėtingiausi kuriant operos libretą?

Rimgailė Šegždaitė: Sudėtingiausia buvo atrasti ribą tarp „per daug“ ir „per mažai“, kurias mintis išplėsti, o kurias susiaurinti. Norėjome, kad žiūrovas įsimintų svarbiausias mums mintis ir paliestų jų giliausius jausmus. Todėl labai atsakingai rinkom kas J. Grušo kūrinyje yra svarbiausia ir kas mums patiems yra svarbu.

Marija Normantaitė: Visą libreto rašymo procesą apibūdinčiau kaip eksperimentą. Man tai buvo pirmas tokios apimties kūrybinis bandymas. Nuo ko pradėti? Kaip elgtis su originaliu kūrinio tekstu? Kaip aprėpti formą? Kokios scenos mums yra svarbiausios, o kurių atsisakome? Apskritai, kaip turi atrodyti libretas? Kokias remarkas palikti kompozitoriams, rašysiantiems šios ar kitos scenos muziką? Koks yra mūsų operos kalbos stilius? Ar nuskambės mano ir kito žmogaus žodžiai? Rašyti taupiai ar plačiai, lakoniškai ar konkrečiai?

Galų gale, kokia yra mūsų Beatričė, Andrius ir Julius, Lukas ir kiti? Kaip mes suvokiame Katilą, rūstų tėvo kabinetą, psichiatrinės palatą? Ką transliuoja choras? Kaip mes jaučiame ir pasakojame šią istoriją? Ar mūsų idėja turi pagrindo? Ar ją supras žiūrovai?...

Tokiais ir panašiais klausimais daugiau nei pusę metų kartu gyvenome ir juos sprendėme. Ilgainiui susiformavo įgūdis ir intuicija, supratome, kas pasiteisina, kas eina išvien su muzika, o kas - ne, išmokome tarpusavyje kalbėtis ir ieškoti. Libreto tekstas, kaip ir pati operos idėja, tas klausimas „O kur dingo viltis?” grynėjo, brendo ir keitėsi kartu su mumis. Dabar yra gera galėti priimti tai kaip kelionę. Kaip netobulą, bet labai nuoširdų, įdomų ir autentišką eksperimentą.

Kadangi libretą rašėte tryse, tai kaip pasiskirstydavote darbus tarpusavyje?

R.Š.: Su Marija dviese buvome stiprus tandemas. Kai kurias scenas pasiskirstėme ir rašėme atskirai, kai kurias ilgai ilgai kūrėme kartu, susiskambindavome vakarais, kai ką atmesdamos arba pridėdamos, o kartais vėliau susapnuodamos ir pakeisdamos viską, ką parašėme iki to. Komandinis darbas buvo svarbus ir labai sustiprinantis visoje kūrybinėje kelionėje.

M. N.: Libretą suskirstėme į du veiksmus, kurių kiekvienas turi po 7 scenas (proceso metu gimė ir prologas su epilogu). Dalinomės atskiromis scenomis, per sutartą laiką jas rašydavome, siųsdavome viena kitai. Kartu ir atskirai jas skaitėme, redagavome, klijavome. Pirmas operos veiksmas gana nuosekliai seka originalų J. Grušo knygos siužetą, kol pasiekia kulminaciją psichiatrinėje – jį rašydamos jautėme aiškius rėmus. Antrasis – drąsi interpretacija, tad teko daugiau dirbti kartu: taisant, kritikuojant, papildant viena kitos scenas. Pamažu išnyko apibrėžtas darbų psidalijimas, o paskutinius libreto žodžius rašėme kartu.

Po tokios libreto rašymo patirties ar dar norėtumėte kurti operos libretą, ar norėtumėte kurti kažką kito?

R.Š.: Taip! Dar sykį iš naujo atradau save kaip žodžio žmogų, tad kaip ir anksčiau, taip ir dabar, ir ateityje matau save rašant. O ką? Bus matyti:)!

M. N.: Šis procesas daug ko išmokė ir buvo labai prasmingas. Tai buvo tarsi legalus būdas „pažaisti" scenaristę – rašančią, kuriančią; pamatyti save tokiame amplua. Ir man šitas žaidimas labai patiko. Supratau, kad vienaip ar kitaip norėčiau sieti savo ateitį su rašymu ir kūryba. Gal tai bus operos libretas, spektaklio, miuziklo ar filmo scenarijus?.. Nežinau. Bet tikiu, kad tai „nepaskutinis kūrybinis kartas", kuris suteikia gyvenimui šitiek spalvų.

Matas Zaleckis kalbina operos kompozitores Justiną Dvarionaitę ir Brigitą Beinarytę.

Ar galėtum apibūdinti muzikos vaidmenį formuojant pasakojimą ir emocinį poveikį šioje operoje?

Justina Dvarionaitė: Šioje operoje muzika tampa lyg atskira, gilesnė erdvė, kurioje atskleidžiami solistų jausmai ir išgyvenimai, kartais net pranašaujami ketinimai. Per melodinius, harmoninius ir instrumentinius leitmotyvus, kurie vis labiau yra pastebimi klausytojo ausiai, muzikoje vyksta ta pati istorijos dramaturgija, kaip ir scenoje, tačiau visai kitame lygyje. Leitmotyvai yra varijuojami, iškraipomi, jie pinasi tarpusavyje, skamba kitame tempe ar kitoje tonacijoje – per tai galima suvokti psichologinius veikėjų aspektus, jų veiksmų priežastis, įsitraukti į konfliktus ir pokalbius.

Kaip Nacionalinė M. K. Čiurlionio menų mokykla suformavo ar paveikė tavo požiūrį į operas ir jų kūrybą?

Brigita Beinarytė: Iš tikrųjų Nacionalinė M. K. Čiurlionio menų mokykla nepaveikė ir nepakeitė mano požiūrio į operas, man jos visada buvo nuostabus ir didingas kūrinys, kuris žavi savo sudėtingumu ir tuo, kad apima daugelį meno šakų, tačiau mokyklos dėka susipažinau su visiškai kitokia „operos kryptimi“ – „čiurlioniukų opera“. Mokyklos mokiniai patys kuria operą ir patys ją atlieka, susiduria su įvairiais sunkumais, išbandymais ir pamato kaip iš tikrųjų, pradėjus nuo nulio, gimsta nuostabus kūrinys. Mokinių operos pasižymi jaunatviškumu, didžiuliu džiaugsmu. Tikriausiai dažnai jaučiamas mokinių nepatyrimas ir nemažas jaudulys, tačiau daugeliui iš mūsų tai būna svarbiausias ir nuostabiausias metų įvykis. Manau, kad M. K. Čiurlionio menų mokykla mus išmoko pažvelgti į operą, kaip į didžiausią šventę ir vėliau, kiekvieną kartą išvydę kokią nors operą, tikriausiai prisiminsim visą ilgą, sudėtingą, bet nuostabų kūrybos procesą ir kelią tikslo link.

Kaip užtikrinote, kad opera būtų patraukli šiuolaikinei auditorijai?

B.B.: Tikriausiai daugelį labai domina naujovės, todėl šiais metais nusprendėme kurti operą su savo libretu ir muzika, vien pasiremdami Juozo Grušo kūriniu „Meilė, džiazas ir velnias“.

Sofija Varkulevičiūtė kalbina vieną operos scenografę – Deimantę Vileniškytę.

Kas lėmė būtent tokią scenografiją?

Deimantė Vileniškytė: Kurdami scenografiją atidžiai rėmėmės dramos istoriniu kontekstu bei operos libretu, kad taikliai atsleikstume laikmečio ypatumus ir sukurtume autentišką ir realią aplinką. Itin svarbus tikslas – vizualiai akcentuoti siužeto įtampą ir pavaizduoti grubią veikėjų buitį. Todėl siekėme sudaryti nepagražintą ir realistinį kasdienybės atvaizdą. Aišku stengiamės palikti įspūdį, tad naudojome dydžių pribloškiančias ir vizualiai įsimintinas dekoracijas. Simboliniai elementai ir spalviniai motyvai taip pat naudoti alegoriškai pabrėžti veiksmo niuansus.

Kaip supranti scenografijos vaidmenį šioje operoje?

D. V.: Scenografijos vaidmuo buvo ne tik iliustratyviai užpildyti erdvę, bet ir apipavidalinti operos nuotaiką, sujungti visą operą į vieną estetiką, kurią būtų galima suvokti jau nuo pirmųjų scenų. Kitaip tariant, siekėme operai suteikti stiliaus ir darnumo.

Ar opera suteikė laisvę ir davė pasireikšti kaip menininkei?

D. V.: Kūrybinio proceso metu teko daryti kompromisų ir prisitaikyti prie kitų kūrybinės komandos narių skonio ir nuomonės, tačiau visi buvo atviri pasiūlymams ir nusiteikę išklausyti, todėl galėjome laisvai siūlyti idėjas, plėtoti įvairiausius sprendimus, ieškoti savos išeities ir galu gale pasiekti rezultatą, kuriuo mes visi didžiuojamės.

Sofija Varkulevičiūtė kalbina vieną operos choreografų – Nojų Baumann

Koks santykis tarp pačių šokėjų, kai klasės draugas yra choreografas, o kiti turi jam "paklusti"?

Nojus Baumann: Nemanau, kad žodis „paklusti" yra tinkamas. Momentais be abejo reikėjo šiek tiek disciplinos ar pastūmėjimo, bet galų gale, mes juk esame bendraamžiai, klasiokai! Manau, kad santykius tikrai išlaikėm labai gerus, viskas vyko be pykčių!

Ar sunku apjungti kelis labai skirtingus šokio stilius? Pavyzdžiui džiazas - naujas stilius jums. Koks įspūdis jungiant jį į bendrą šokių pasirodymą?

N. B.: Ne, apjungti stilius nėra sunku, bet pripažinsiu, statyti džiazo numerius yra tikrai sunku, kai su juo neturi jokios patirties. Labai džiaugiuosi, kad tu, Sofija, tiek išmanai apie džiazą! Matyti visą bendrą vaizdą, iš pradžių, buvo labai sunku, bet kai įėjo visi solistai, gyva muzika, scenografija viskas labai greitai susitvarkė.

Kokia buvo kūrybinė atmosfera, statant kiekvieną choreografiją?

N. B.: Tik pradedant statyti, buvo labai juokinga. Sėdėdavom tryse salėje, klausydavom muzikos daugybę kartų, o ji nebuvo lengva. Bandėm kažką lipdyti... Galutiniu rezultatu esu patenkintas. Mums tikrai pavyko!

Tadas Gerulskis kalbina operos choro vadovę Auksę Dovydėnaitę.

Ar anksčiau yra tekę vadovauti chorui atliekant tokį didelį kūrinį?

Auksė Dovydėnaitė: Yra tekę vadovauti muzikinės stovyklos chorui, bet operos chorui vadovauju pirmą kartą. Nuostabu matyti ir girdėti, kaip jis gražiai įsilieja į bendrą skambesį ir kokią reikšmę įgauna choras tokiame grandioziniame kūrinyje!

Kiek žmonių sudarė operos chorą? Ar tai yra bendra choro grupė, ar tik specialiai atrinkti mokiniai?

A. D.: Šiemet mūsų buvo net 29! Visi savanoriai: tai ir dainingi instrumentalistai, ir pianistai, bet dauguma – mūsų mokyklos 6-12 klasių choristai arba anksčiau mokyklą palikę čiurlioniukai, kuriems dvyliktokų opera tapo laukiamiausias metų renginys.

Koks didžiausias iššūkis buvo ruošiant šią operą?

A.D.: Didžiausiu iššūkiu pavadinčiau užklupusias ligas ir vyrų balsų stygių. Tačiau per repeticijų laikotarpį choristai spėjo užsigrūdinti, nes teko dainuoti ilgai ir išmokti nelengvas partijas. Bet su vienas kito pagalba (ypač padėjo klasiokė Salomėja Pakerytė) “perkandę” chrakteringus ritmus ir disonansus, jautėmės kaip tikri didelę patirtį turintys profesionalai ir bendros idėjos skleidėjai. Labai džiaugiuosi, kad visi spėjome tapti tarsi didelė šeima, kurioje visi sutinkami su šypsena.

MEILĖ DŽIAZAS IR VELNIAS

O KUR DINGO VILTIS?

2023 m. vasario 10-12.

Visiems kas nematė operos „Meilė, džiazas ir velnias. O kur dingo viltis?“ ar norėtų pasižiūrėti dar kartą, gali tai padaryti youtube kanale https://www.youtube.com/watch?v=EZFzhG37phY

Laikraštį maketavo Margiris Ajauskas

Dėkojame nuotraukų autoriams — Olgai Posaškovai ir Martynui Ambrazui.